

REFORMA VOLEBNÍHO SYSTÉMU

VOLEBNÍ SYSTÉM

Volební systémy se dělí na dva základní – většinové a poměrného zastoupení (poměrné), přičemž prostor mezi nimi zaplňují tzv. systémy semiproporční (kombinované).

Většinový volební systém můžeme rozdělit na většinový volební systém s relativní většinou, kdy vítězí kandidát s největším počtem hlasů bez ohledu na získané procento hlasů, a většinový volební systém s absolutní většinou (majority system). V tomto případě vítězí kandidát, který získal nadpoloviční počet hlasů. Existují i jiné varianty většinového volebního systému – blokový systém (systém regionální kandidátky, block vote), možnost dát jednomu kandidátovi více hlasů nebo stanovování pořadí prvních tří kandidátů apod.

Existuje velké množství **proporcionálních volebních systémů**. Poměrné systémy rozdělujeme zejména podle metody, pomocí níž dochází k přepočtům hlasů voličů na jednotlivé mandáty. Existují metody mandátového čísla (Hareova, Hagenbach-Bischoffova formule) a metody volebního dělitele (d'Hondt, Saint-Laguë, Imperiali, Huntington, dánský systém apod.). Důležitým kritériem je i velikost a počet volebních obvodů.

Poslední variantou jsou systémy **semiproporční (semiproporcionální, kombinované)**, které jsou kompromisem mezi typem většinovým a poměrným systémem. Jedním z typů semiproporčního systému je varianta, kdy volič disponuje dvěma hlasy, přičemž má k dispozici dvě kandidátky – jednu pro strany (volby podle systému poměrného) a jednu pro osobnosti (volby podle systému většinového) – tzv. systém paralelního hlasování (parallel system). Vyskytují se systémy paritní, kdy polovina voleného orgánu je vybírána systémem poměrného zastoupení a polovina většinovým systémem, nebo systémy s převahou jednoho či druhého způsobu volby. Častý je také způsob, kdy na základě výsledků většinového hlasování je určitá část křesel rozdělena mezi politické strany již po prvním kole. Jinou variantou semiproporčního systému je systém nepřenositelného hlasu (single non-transferable vote). V tomto případě volič disponuje jediným hlasem, ačkoli volba probíhá ve vícemandátovém obvodu. Například ve čtyř mandátovém obvodě stačí ke zvolení více než 20 % hlasů.

VLIV NĚKTERÝCH PARAMETRŮ NA POLITICKÉ STRANY

- většinový systém je výhodnější pro velké strany, poměrný pro malé
- počet volebních obvodů v poměrném systému – čím méně obvodů, tím výhodnější pro malé strany (ve většinovém systému se volí zpravidla v jednomandátových obvodech)
- využití volební kvóty a dělitele:

Rozdílné účinky jednotlivých volebních formulí v sedmimandátovém obvodu, ve kterém kandidovaly politické strany A, B, C, D se ziskem 6400 hlasů, 4600 hlasů, 2000, resp. 1000 hlasů.

	A	B	C	D
Posílená kvóta Imperiali	4	3	1	0
Dělitel Imperiali	4	3	0	0
Modifikovaný d'Hondt (český)	4	3	0	0
Hagenbach-Bischoffova kvóta	4	2	1	0
Kvóta Imperiali	4	2	1	0
Hareova Kvóta	4	2	1	0
Hare-Niemayerova kvóta	4	2	1	0
d'Hondtův dělitel	4	2	1	0
Droopova kvóta	4	2	1	0
Modifikovaný dělitel Saint-Laguë (dělení číslem 1,4)	3	3	1	0
dělitel Saint-Laguë	3	2	1	1
dánský dělitel	3	2	1	1

Zdroj: Chytilek, R. – Šedo, J. (2004): Volební systémy. Brno: MPÚ

VYBRANÉ VOLEBNÍ SYSTÉMY V ZEMÍCH SVE

- Bulharsko** – listinný poměrný systém, vícemandátový obvod, d'Hondtův dělitel
- Estonsko** – listinný poměrný systém, vícemandátový obvod, Hareova kvóta
- Chorvatsko** – listinný poměrný systém, vícemandátový obvod + volba osoby /menšin/, d'Hondtův dělitel; 11. volební obvod v zahraničí – Hare-Niemayerova kvóta
- Litva** – smíšený volební systém navrstvení (71 mandátů v jednomandátových obvodech relativní většinou; 70 v celostátním obvodu, Hareova kvóta)
- Lotyšsko** – listinný poměrný systém, vícemandátový obvod, dělitel St. Laguë
- Maďarsko** – supersmíšený volební systém, 176 v jednomandátových obvodech relativní většinou; 152 na kandidátkách ve vícemandátových obvodech, Hagenbach-Bischoffova kvóta; 58 na celostátní listině, d'Hondtův dělitel

NÁVRHY VARIANT VOLEBNÍHO SYSTÉMU

Programové prohlášení vlády: *Vláda navrhne novelu volebního zákona tak, aby volební systém garantoval vyšší míru proporcionality (Hagenbach-Bischoff) a zajistil vítězi voleb tzv. volební prémii v rámci přerozdělení mandátů v druhém skrutiniu, o jejíž podobě bude vedena diskuse.*

Skotská varianta

Takto navržený volební systém rozděluje přidělované mandáty ve dvou skupinách. První skupinu tvoří mandáty rozdělované v prvním skrutiniu na úrovni volebních krajů („krajské mandáty“). Druhá skupina mandátů je rozdělována ve druhém skrutiniu na celostátní úrovni („celostátní mandáty“). Velikost obou skupin mandátů je dopředu pevně daná, přičemž mezi oběma skupinami je navržen poměr mandátů 175 krajských ku 25 celostátním. Mandáty v každém kraji zvlášť pomocí dělitele Saint-Laguë. Tato volební formule spočívá v tom, že se počet platných hlasů pro každý politický subjekt, který postoupil do skrutinia, v rámci každého volebního kraje postupně dělí lichými čísly, tzn. 1,3,5 atd.

Ve druhém skrutiniu je pak alokováno 25 mandátů na celostátní úrovni, a to na základě počtu všech odevzdaných hlasů jednotlivým stranám na celém území České republiky. Pro přidělování mandátů vítězi voleb je jako dělitel použita řada celých čísel začínající číslem o 1 vyšším než je počet mandátů získaných vítězem voleb v prvním skrutiniu a dále se zvyšující vždy o jednu (d'Hondtův dělitel; 1, 2, 3, 4, 5,). Pro všechny ostatní subjekty je jako dělitel použita odlišná řada celých čísel začínající číslem o 2 vyšším, než je počet mandátů získaných příslušným subjektem v prvním skrutiniu a dále se zvyšující vždy o dvě (dělitel Sainte-Laguë; 1, 3, 5, 7...).

Nevýhody: nespĺňuje vládní zadání využít Hagenbach-Bischoffovu kvótu a nevyužívá volební prémie, posiluje malé strany, je tradiční spíše v zemích s negativním parlamentarismem

Výhody: relativně jednoduchý systém

Řecká varianta (schválená vládou)

Pro přepočítání mandátů v prvním skrutiniu se v zákoně zavádějí tzv. „sdružené kraje“. Tyto odpovídají územním jednotkám pro potřeby statistické a analytické a pro potřeby EU, konkrétně tzv. NUTS 2. Navrhovaná právní úprava vychází jednak z užití Hagenbach-Bischoffovy formule na úrovni sdruženého kraje. Tato volební formule spočívá v tom, že se vydělí počet odevzdaných hlasů počtem přidělovaných mandátů zvětšených o jeden, což má zajistit přidělení většího počtu mandátů již v prvním skrutiniu. Výsledným číslem je potřeba dělit počet platných

odevzdaných hlasů pro politický subjekt, čímž dojde k určení počtu mandátů politické formaci na úrovni sdruženého kraje. Takto získané mandáty jsou následně u každého politického subjektu rozděleny za pomoci tzv. d'Hondtova dělitele (číselná řada 1,2,3...) příslušným krajským kandidátním listinám strany podle počtu platných odevzdaných hlasů v tom kterém konkrétním kraji.

Při rozdělování mandátů Hagenbach-Bischoffovou formulí na úrovni sdružených krajů nebudou pravděpodobně nikdy rozděleny všechny mandáty. Všechny tyto zbývající mandáty budou přidělovány ve druhém skrutiniu. Případnou politickému subjektu, který získal nejvyšší počet hlasů na republikové úrovni. Počet takto přidělených „bonusových“ mandátů nebude nikdy znám dopředu, půjde tedy o „plovoucí bonus“.

Nevýhody: bonus může být více jak 10 mandátů, tedy by nespĺňoval poměrný charakter

Výhody: splňuje vládní zadání využití Hagenbach-Bischoffovy kvóty i volební prémie, zpoměrňuje dnešní systém (méně obvodů) a zároveň posiluje akceschopnost vlády (bonus), je nejmenší odchylkou od dnešního systému

Holandská varianta

Tento návrh volebního systému konstruuje pro přepočítání hlasů na mandáty jediný celorepublikový volební obvod, z něhož jsou vypočteny podíly mandátů pro jednotlivé volební subjekty s tím, že přidělování mandátů konkrétním kandidátům probíhá na nižší úrovni, v rámci volebních krajů.

Dalším znakem navrhovaného volebního systému je způsob bonifikace vítěze, kdy systém předpokládá, že subjekt, který ve volbách zvítězí, bude bonifikován degresivním způsobem, tj. tak, že pokud je zisk subjektu 50 % a víc platných hlasů, což je situace, kdy je pro něj snazší sestavit vládu, přidělí se subjektu 0 bonusových mandátů, pokud naopak subjekt získá 30 % a méně platných hlasů, může být sestavování vlády obtížnější, proto se uplatní celý bonus, tzn. 10 mandátů. Konkrétní přepočítání zní: subjekt dostane 10 mandátů, pokud získá 30 % nebo méně všech platných odevzdaných hlasů, za každá započatá 2 % nad 30 % se počet přidělovaných mandátů snižuje o 1 mandát. Navrhovaná právní úprava vychází z užití d'Hondtova dělitele.

Nevýhody: výrazně vychyluje systém k poměrné složce, nevyužívá Hagenbach-Bischoffovy volební kvóty.

Výhody: splňuje vládní zadání přidělením volební prémie

